

Donator Wolfgang Schwarz in njegova zapuščina do danes

FRANCE ŠTUKL

Slavnemu loškemu rojaku Schwarzu je slavljenčev oče dr. Josip Žontar posvetil posebno študijo v Loških razgledih.¹ Slavljeneec dr. Jože Žontar je bil moj direktor dvajset let. Prvemu v spomin, drugemu v priznanje, povzemam po dr. Josipu Žontarju nekaj misli o slavnem Ločanu Volbenku Schwarzu, ki je bil rojen po podatku na spominski plošči na njegovi hiši, v Škofji Loki na Mestnem trgu 38 v kraju Vnser Frawen Zell aus Osterreich, to je Mariazell ob reki Triesting pri Pottendorfu na Nižjem Avstrijskem, kjer je bil tedaj samostan.² V Loki se v dokumentih javlja šele v 80. letih 15. stoletja. Po premisleku in dataciji približne smrti po letu 1522 je moral biti rojen okrog leta 1450 ali še malo prej. Po stari patricijski navadi je imel svoj grb. Na značilnem poznogotskem ščitku so trije grički in vejica s tremi enakimi cvetovi. Vejica raste iz dolinice med drugim in tretjim gričkom. Ali je Schwarz grb prinesel s seboj, ali pa ga je pridobil v Loki, ni znano. Služil je vsaj trem škofom: škofu Sikstu (1473-1494), gotovo tudi njegovemu nasledniku Rupertu (1495-1498), predvsem pa škofu Filipu (1498-1541).³ Prvikrat se v virih omenja v posredovanju med brati gradiščani (Burggrafen) v Lienzu in Jami ter goriškim grofom Lenartom v nekem sporu zaradi fevdalne posesti.⁴ V sporu med deželno knežjim mestom Kranjem in freisinškim škofom zaradi šodne pravice v Besnici, na Okroglem in na Šmarjetni gori za varstvo proščenj in užitek tamkajšnjih gozdov, je pomagal Schwarz freisinškim pooblaščenecem pred cesarjem Maksimilijanom I.⁵ Sodeloval je tudi pri nadzorstvu gospodarske uprave loškega gospostva in imel poleg kaščarja ter oskrbnika shranjen tretji ključ gosposčinske blagajne.⁶ Na stopnji dežele je sodeloval pri sporazumu o kmečki trgovini in obrti. Spor se je vlekel med mesti in trgi ter predstavniki višjih stanov. Spor so rešili kompromisno in sprejemljivo za obe strani. Mesta so obdržala cehovske pravice, njihovi obrtniki pa so

smeli delovati tudi do ene milje zunaj mest in trgov. Kmetje so dobili dovoljenje omejenega trgovanja in barantanja s svojimi pridelki. Pri tem sporazumu, ki je vsakemu nekaj prinašal, je sodeloval Schwarz.⁷ Vse to lokalno delovanje, neprijetno za cesarja, mu ni škodovalo v razmerju do le-tega. Ko je cesar Maksimilijan poslal svoje preglednike na Kranjsko, da pregledajo komorne dohodke, jim je Schwarz pomagal. Cesar je želel, da bi Schwarz postal vicedom na Kranjskem, vendar te službe ni sprejel. Dr. Žontar je menil, da se ni hotel zameriti domačemu kranjskemu plemiču Juriju pl. Egku, ki je ostal naprej deželni vicedom.⁸ Glede na značilni judovski priimek se bolj nagibam k domnevi, da je bil Volbenk spreobrnjen Jud in zato v tistem času mogoče že manj zaželen tudi na Kranjskem, v freisinški Loki pa je bil na varnem. Za takšno domnevo sicer ni dokazov, bila pa bi prav simpatična. Na Juda kažejo mogoče tudi rože v njegovem grbu. V Ljubljani naj bi bil kot vicedom in ne deželan vznemirjal deželno plemstvo. Kot cesarjev prijatelj in Ločan je bil primeren za obe strani, deželno in cesarsko. Takrat so v notranjeavstrijskih deželah Žide že preganjali.⁹ Schwarz je sodeloval pri ureditvi zapuščine po zadnjem goriškem grofu Lenartu, ki je umrl leta 1500, ko so posest prevzeli Habsburžani, in jo privedel pod upravo kranjskega vicedoma. Ko so zaradi Maksimilijanove zadolženosti cesarske finance prevzeli augsburški trgovci, je Schwarz pregledoval račune za cesarjevo stran. Cesarjevi uslužbenci in Schwarzovi nasprotniki so se že leta 1504 pri cesarju zanimali za Schwarzovo zapuščino: hiše, denar, dragotine, terjatve, fevde itd. Kazalo je že, da bo umrl brez otrok. Po letu 1510 je Schwarz pridobil tudi delež pri rudniku živega srebra v Idriji.¹⁰ Cesar je Schwarzovim nasprotnikom vse obljubil, vendar je bil po Schwarzovi smrti uspešnejši freisinški škof, ki je bil tudi sicer postavni dedič, ker je bil Schwarz loški meščan. Škof je pridobil Volbenkovo premoženje. Po običaju dolnjeavstrijskih dežel je zapadla zapuščina zemljiškemu gospodu. Freisinški škof je posest prepustil (ne podaril) loškemu kaščarju Lenartu pl. Siegesdorferju, ki je bil loški kaščar med letoma 1529-1568.¹¹ Med nepremičninami je bila tudi Schwarzova hiša s

¹ Dr. Josip Žontar, Ločan Volbenk Schwarz. Prispevek k zgodovini finančnega gospodarstva v dobi Friderika III. in Maksimilijana I. Loški razgledi 4, 1957, str. 25-34, v nadaljevanju: Žontar, Schwarz.

² J. Žontar, Schwarz, str. 25.

³ Pavle Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo, Muzejsko društvo Škofja Loka 1973, str. 450, v nadaljevanju Blaznik, Gospostvo.

⁴ Žontar, Schwarz, str. 26.

⁵ Žontar, Schwarz, str. 27.

⁶ Žontar, Schwarz, str. 27.

⁷ Žontar, Schwarz, str. 27.

⁸ Žontar, Schwarz, str. 29.

⁹ Enciklopedija Slovenije, 4, MK 1990, str. 315.

¹⁰ Žontar, Schwarz, str. 32.

¹¹ Blaznik, Gospostvo, str. 454.

kapelo na Mestnem trgu, ki je imela posebnega beneficiata in štiri ustanovne maše na teden.¹² To hišo je Lenart Siegesdorfer prepustil loškemu meščanu Urbanu Kunstlju za 535gld.¹³ Schwarzov delež pri idrijskem rudniku pa je podelil Ferdinand I. leta 1522 svojemu podkanclerju, ki je postal tudi enakopravni član idrijske rudarske družbe.¹⁴

Za zasluge in posredovanja ob kmečkem uporu leta 1488 je škof Sikst leta 1491 Volbenka obdaroval s fevdi; le-te mu je škof Filip za zvesto službovanje dal v popolno last leta 1517. Daritev je tedaj obsegala dve hubi v Starem dvoru ter po eno hubo v Stari Loki in v Hosti. Od teh štirih hub je bilo treba plačevati v loško kaščo po 63 beneških soldov odvetščine. Volbenk je dobil še štiri hube v Binklju. Od vsake je loški kašči pripadalo 39 beneških soldov na leto. Povsem neobremenjena pa je bila nadaljnja posest, ki je zajemala po eno hubo v Stražišču, na Godešiču, v Zabnici in pri Sv. Duhu, dalje šest domcev, ki so očitno ležali v Stari Loki, in mlin na Studencu pred Škofjo Loko¹⁵ (v Sovodnju, kjer je bil mlin do poplave leta 1926 o. p.). Druga Schwarzova posest se je omejevala predvsem na desetino. Tako mu je pripadala desetina na Bregu ob Kokri. To je skupaj z njivo v Viršku in mesnico pri selških vratih v Škofji Loki podaril aniverzariju v cerkvah sv. Jurija v Stari Loki in sv. Jakoba v Škofji Loki. Poleg te posesti je imel Schwarz do leta 1516 v popolni lasti še eno hubo v Podreči, celotno desetino od dvanajstih hub na Godešiču, v Topolah na Selškem od štirih hub ter dvotretjinsko desetino od dvanajstih hub v Četeni ravni in Zaprezalu na Poljanskem. To posest je namreč Schwarz z dodatkom 40 gld. v gotovini tedaj daroval beneficiju sv. Trojice v svoji hiši na Placu, o čemer priča še ohranjena plošča na Mestnem trgu št. 38.¹⁶

Prerazporeditev dobrin je pomembno gibalo posameznih obdobij. Freisinškemu gospostvu je bilo precej posesti odtujene na račun posameznih plemičev in cerkve. Cerkevna posest je bila v zgodovini vedno tarča prisvajanja. Tudi posesti kapele sv. Trojice in beneficija Sv. Trojice ni bilo prizaneseno. Po podatku iz leta 1584 je pripadalo beneficiju razen travnika in nelokalizirane desetine še šest hub, od katerih jih je pet lokaliziranih v nedatiranem urbarju, in sicer po ena v Podreči, Stražišču in na Godešiču, dve pa v Starem dvoru.¹⁷ V prvi polovici 16. stoletja je beneficij še pridobival. Franc Pokorn navaja, da je leta 1528 tedanji beneficiat sv. Trojice Fabijan Biček kupil za beneficij nekaj zemljišča od starološkega gospoda Baltazarja Siegesdor-

ferja.¹⁸ Nekatere lokacije že poznamo, marsikaj pa se je iz lastništva beneficija že do takrat izgubilo. Za sredo 18. stoletja poroča dr. Blaznik, da je bila kapela sv. Trojice še močan beneficij, ki je obdržal posest še iz 16. stoletja. Schwarzov beneficij je imel takrat še dve hubi v Starem dvoru, eno hubo na Godešiču in eno kajžo v Stražišču ter dve polovični hubi v Podreči. Leta 1756 so imetju kapele sv. Trojice pripadale tri hube v Stari Loki, po ena huba v Virmašah, Hosti in Zabnici, pa ena kajža pri Sv. Duhu.¹⁹ Terezijanske, predvsem pa jožefinske reforme, so prizadele to posest. Leta 1788 sta okrožni komisar Klafenau in naddiakon za Gorenjsko baron Tauferer kapelo zaprla in premoženje namenila vikarijatski cerkvi sv. Jakoba v mestu, kjer so že načrtovali samostojno župnijo. Leta 1804 so posest stare župnije Loka delili na župnijo Stara Loka in na novo ustanovljeno župnijo Škofja Loka v mestu, ki je nastala iz že obstoječega vikariata iz 16. stoletja. Gosposočinski protipisar Alojzij Anton Prenner je kot ključar kapele sv. Trojice naredil popis imetja. Leta 1781 je bilo še za dobrih 3900 goldinarjev premoženja. Od leta 1790 do leta 1793 je bil Prenner tudi njen upravitelj in pozneje lastnik. Leta 1792 je bil zaradi bolezni že zadolžen. Leta 1793 je Prenner umrl. Zaradi zadolženosti niso mogli takoj urediti zapuščine. Leta 1794 je hišo s kapelo in štirimi gozdnimi deleži kupil starološki graščak Jožef Demšar. Že po letu 1782 so nameravali v Loki ustanoviti samostojno župnijo. Vse kaže, da so obe hiši kupili za župnišče od Demšarja. Kot smo že povedali, so župnijo ustanovili leta 1804 in premoženje obeh beneficijev namenili za župnika in kaplane.

Škoda je, da dr. Blaznik pri analiziranju posestniških struktur ni šel do konca in ni lokaliziral te posesti bolj natančno. Na tem mestu bom skušal lokalizirati tisto posest, ki jo je pridobil Volbenk in jo daroval cerkvi, za svoj blagor kot beneficij sv. Trojice in kot lastnino kapele sv. Trojice. Ta je bila v njegovih dveh hišah na Placu, danes združenih v eno stavbo na Mestnem trgu 38. Prav do konca ne bomo mogli vsega pojasniti, vendar to tudi ni naš cilj. Pogledali pa bomo, kje je bila ta posest. Slabo se je godilo gotovinskemu delu beneficija, iz katerega se je maševalo za blagor pokojnikove duše. Ob koncu 19. stoletja je zelo verjetno poznejši škofijski arhivar, nam že znani pisec o Loki Franc Pokorn, takrat kaplan v Škofji Loki, naredil povzetek votivnih maš, ki so pripadale loški župnijski cerkvi.²⁰ Na prvo mesto je postavil Beneficij Ss. Trinitatis od. (oder). Wolfg. Schwarz-schis Messen Stiftung (Schwarzov beneficij). Za podlago je imel Schwarzovo ustanov-

¹² Žontar, Schwarz, str. 32.

¹³ Žontar, Schwarz, str. 33.

¹⁴ Žontar, Schwarz, str. 35.

¹⁵ Blaznik, Gospostvo, str. 151.

¹⁶ Blaznik, Gospostvo, str. 152.

¹⁷ Blaznik, Gospostvo, str. 242.

¹⁸ NŠA Lj, F. Pokorn, rokopis Kapele sv. Trojice, fasc. 41.

¹⁹ Blaznik, Gospostvo, str. 337.

²⁰ Sacra fundata persolv. in eccl. paroch. in Škof. Loka et in eccl. filialibus.

no listino iz leta 1486. Dolžnostnih maš je bilo 53 na leto. Denarja takrat že ni bilo več v gotovini. Kapital je bil naložen v obligacijah (vrednostnih papirjih). Vrednost glavnice je bila 2400 gld. in se je obrestovala po 4 odstotke na leto, vsako leto 104 gld. Za ta denar je župnik za pokojnika opravil vsako leto 53 maš.²¹ Med prvo svetovno vojno so tudi ti vrednostni papirji šli za vojno posojilo. Po vojni je škofija te stare zadolžitve "odpisala", saj zanje ni bilo več kritja. Pred leti je škofjeloški župnik Alfonz Grojzdek za vse nekdanje darovalce (ustanovnike) uvedel enkrat letno mašo, poleg redne nedeljske maše za farane.

Po jožefinskih reformah in ustanovitvi mestne župnije v Loki so razdelili tudi cerkveno premoženje. Ker še ni bilo konec fevdalnega reda, zemljiške evidence pa so bile nujne ne glede na družbeno in upravno razdelitev, so kmalu po letu 1803 oziroma 1804 nastavili zemljiško knjigo za posest loške mestne župnije: Grundbuch der vereinigten Pfarhofs Gilten in Stadt Lak. Gilt pomeni imenjsko rento. V našem primeru gre za manjšo posest in prinos dohodkov od davščin te posesti. Zapisovalec posesti je knjigo po tradiciji razdelil na posest Kapele sv. Trojice in Beneficija sv. Trojice. Po teh evidencah je imela Kapela sv. Trojice te podložnike:

Binkelj, stara h. št. 14, kupna huba, domače ime Šimenc, Ajzner.

Binkelj, stara h. št. 12, kupna huba, domače ime Ambruž, Mruš.

Stara Loka, stara h. št. 45, kupna huba, domače ime Mruž, Ambruž, Mrušč.

Virmaše, stara h. št. 18, kupna huba, domače ime Tinc, pri Tincu.

Hosta, stara h. št. 4, kupna huba, domače ime Vidmar.

Hosta, stara h. št. 6, huba, (ponekod tudi kajža, prečrtano), domače ime pri Malendet (Malandež), Vidmarjeva kajža.

Žabnica, stara h. št. 36, kupna huba, domače ime Črne.

Virmaše, stara h. št. 14, 1/3 kupne hube (kajža), domače ime pri Šoštarju, tudi Štefan.

Virmašani so imeli še te zemljiščne deleže: njiva ta druga od traunka, njiva za kozlam u sred Semle (zemlje), travnik Sarze, njiva na Žabenc, tri njive in 1 travnik, njiva per spoden pot u Resje.

Svetoduharji so imeli: njiva v Resju, njiva za kozlam u ta treka od kozla njiva per Traunz.

Ločan Max Zeball je imel 1 vrt v Loki, Baron Wolkenberg pa travnik pod Ceglom.

Naštel sem samo nekaj zemljiščnih deležev, ki jih mogoče, ne glede na lastništvo, po imenu še kdo od domačinov spozna.

Pri domačih imenih kmečkih posestnikov spominjata na cerkveno posest le ime Vidmar in Vidmarjeva kajža v Hosti.

Podložniki Beneficija sv. Trojice:

Stari dvor, stara h. št. 12, kupna huba, domače ime Matecel.

Stari dvor, stara h. št. 10, kupna huba (pozneje hube), domače ime Jakopč.

Godešič, stara h. št. 35, kupna huba, domače ime Tone, Kozina.

Podreča, stara h. št. 24, 1/2 kupne hube, domače ime Burgar.

Podreča, stara h. št. 30, kupne hube, domače ime Krištanc.

Podreča, stara h. št. 34, podsedova hišica-kajža, domače ime Kajžar.

Podreča, stara h. št. 49, kajža nastala iz h. št. 24, domače ime Šuštar.

Stražišče, stara h. št. 62, hiša in njiva za vasjo, domače ime Trebarjeva kajža, Pri Marjanci, Pukljev Janez, Laborska kajža (podrto).

Stražišče, nova h. št. 78, podsedova hišica z vrtom, domače ime?

Stražiščani so imeli še tale zemljišča: njiva u Pol, njiv na Doll, njiva na Vantalah (Pantale), njiva per Snamnah, pašnik na Borštu, dobrava (Waldung) na Birglah, dobrava na Shiberk, srenjski delež frey Gmaina.

Na cerkveno posest mogoče spominjajo domača imena: Burgar (mogoče meščan, iz mesta Loke), Krištanc (mogoče cerkveni človek).

Franc Pokorn je v rokopisni zapuščini izpustil nekaj strani sestavka z naslovom Kapela pres. Trojice.²² Vse prezidave je datiral po letu 1804, ko so stavbo prvokrat resneje adaptirali in združili. V polovici hiše je po Pokornu pred obnovo živel vikar, drugi del pa je bila kapelica. Ta je imela portal, ki je segal na trg. Takšno stanje še kaže franciscejski kataster 1825/26. Kapela je dobila ime po ustanovniku. Domačini so ji rekli tudi Črna kapela po Schwarzu. Kapelica je imela tri oltarčke in strop z motivom sv. Trojice, poslikan v tehniki freske. Imela je tudi svoj Božji grob. Za postavljanje tega so vsako leto plačevali en goldinar (R). V nadstrešnem stolpičku sta bila dva zvonova. Na starih upodobitvah Loke je stolpiček še razviden. Po odpravi kapele so vanjo spravljali sejmarske kolibe (ute) do okrog leta 1830. Do leta 1868 je bila v prostorih loška lekarna. Za to sta prostor med letoma 1768 in 1888 imela v najemu najprej trgovec Krisper, za njim pa trgovec Fran Marinšek iz Kranja. Pred temeljitimi prezidavami župnika Tomažiča so v teh prostorih imeli velikonočna spraševanja. Leta 1890 je mestni župnik Janez Evangelist Tomažič župnišče prenovil ter prostore hiše in nekdanje kapele dokončno združil. Nekateri dokumenti prezidav po letu 1804 so v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani v fondu Župnije Škofja Loka. Pokorn omenja tudi zapis v heksametrih, ki opisuje življenjske tegobe po potresu 1511: kuge, lakote, vojske – in je objavljen.²³ Pokorn je napis povzel:

²² NŠA, Pokornova zapuščina, fasc. št. 41.

²³ Mittheil d. h. V. f. Kr. 1864, str. 87.

²¹ Sacra fundata, str. 1.

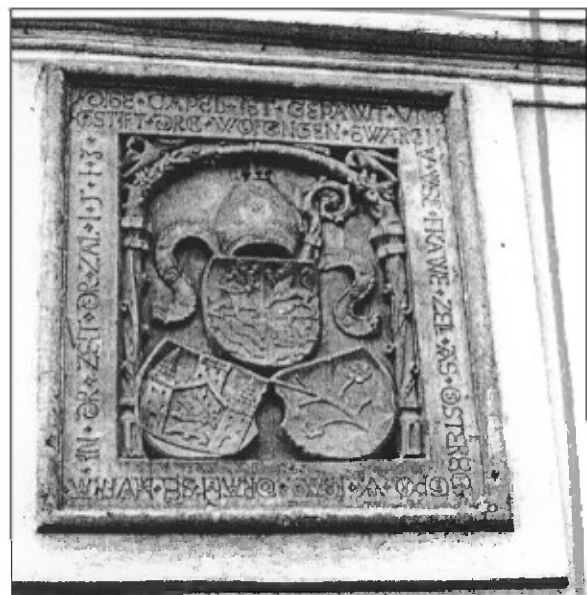
"Najprej omenja napominani potres (1511 o. p.). Potem govori o kugi na Laškem, katera je v Veroni pomorila deset tisoč mož; o dolgo ležečem snegu spomladi, ki je setve uničil, o lakoti, o vojski zoper Benečane, o velikih davkih, o ljudski vstaji, o požarih, druginji in drugih nadlogah. In takrat pravi neznan pesnik, sezidal je loški grad zopet mož, mlad sicer, a moder in krepak, pravičen in krotak, kateremu Gospod Bog daj vse dobro na zemlji in v večnosti.²⁴ Leta 1590 je poročal starološki župnik, da je kapela revna in slabo upravljana. Pred 29 leti (leta 1660) jo je prizadel požar. Požar je nastal v pekovi hiši poleg rotovža. V nekaj urah je pogorelo od 32 do 35 najlepših hiš, med njimi kapela sv. Trojice in klariški samostan.²⁵

Pokorn je v zapisu poznal iste podložnike, tako kapele kot tudi beneficija. Leta 1790 je kapela plačevala od vsake osebe 30 kr. davka na leto. Pozneje, ko jo je upravljala že svetna oblast, je plačala leta 1804 36 R in 21 kr. Vse posesti, ki je sodila pod beneficij in kapelo, je bilo leta 1790 123 oralov in 60 sežnjev.²⁶ To je več kot 70 ha. Dominikalne posesti je bilo 2 oral 17 sežnjev, kar je dober hektar. Od celokupne posesti je bilo treba plačati 71 R (gld). Vseh stroškov je bilo 72 R (gld) 34,75 kr.

Preden Schwarzu zaželimo večni mir in pokoj, poglejmo še nekatere materialne sledi, ki jih je zapustil v Loki. Leta 1511 so ga skupaj z ženo Uršulo vpisali v članstvo loškega lončarskega ceha.²⁷ Zakaj je postal član, lahko samo ugibamo. Morda se jim je zdel tako slaven, da so bili veseli njegovega imena v svojih vrstah, ali pa jim je mogoče pomagal pri dobavi lončenih posod, ki so jih uporabljali pri idrijskem rudniku. Za rudnik so Ločani stoletje dobavljali glinaste lončke za predelavo rude. Schwarz je bil ugleden Ločan in se je tega tudi zavedal. Pred smrtjo, okrog leta 1522, je še vidno poskrbel za spomin na svojo dušo in za duši obeh žena, že pokojne Uršule in takrat še živeče Doroteje. Obe je dal upodobiti poleg sebe na nagrobniku v Starološki cerkvi. Ohranjen imamo trojni portret.

Na svojo hišo na Placu si je dal postaviti spominsko ploščo, ki pove, da je kapelo zgradil in leta 1513 ustanovil Wolfgang Swarcen, rojen v Zellu v Avstriji, in žena Doroteja. Notranjo ploskev plošče zapolnjujejo trije grbi. Zgornji je grb škofa Filipa, s katerim sta sodelovala. Spodaj je loški mestni grb. Volbenk je bil loški meščan. Tretji grb je Schwarzov. Razvejano stebelce z dvema cvetovoma raste med drugim in tretjim gričkom v podnožju grbovnega ščitka. Kdaj sta bili obe hiši in kapela združeni v eno stavbo, na katero so vzdali ohranjeno ploščo, je težko reči. Franc Pokorn veže prezidave na obdobje po letu

1804. Tudi sam se bolj nagibam v to in še poznejša obdobja. Dr. Nace Šumi je datiral baročne prezidave starega župnišča med leti 1740 in 1760.²⁸ Arhivski viri izpričujejo dosti poznejše predelave stavbe ob nastanku župnije leta 1804 in še pozneje. Še na franciscejskem posnetku Mestnega trga okrog leta 1825/26 ima stavba v tlorisu še močan zamik, ki ga danes ni več. Če ne gre za zamik stavbe, je pa gotovo nakazoval vsaj pomolno nadstropje, podobno kot na Kroni, hiši Mesarjeve Ančke in pri Žigonu, kar navaja tudi Pokorn. Mojstre teh, še vedno poznobaročnih preziday, poznamo tudi v Žireh pri stari šoli in podrti Stalarjevi hiši, kjer je šlo za skoraj enake portale in druge kamnoseške detajle.

Schwarzev grb na njegovi hiši (danes Mestni trg 38).

Pri istem klesarskem mojstru, ki ga poznamo že iz Filipove plošče na Kašči iz leta 1513 in na Filipovih ploščah na gradu, je Schwarz naročil tudi svoj nagrobnik, ki se je ohranil v župnijski cerkvi v Stari Loki, takrat še loški župni cerkvi. Schwarz je imel pri nagrobniku svoje želje. Kamnosek ga je upodobil na zgornjem levem delu plošče, ob njem žena Dorotejo, poleg nje pa rajnico, prvo ženo Uršulo. Doroteja je bolj živahno obdelana in vidna v celoti, podobno kot mož. Uršula se stiska zadaj in ni vidna v celoti ter gleda nekako iz večnosti. Gre za skupinski portret živečih figur in tistih po spominu. Pod figurami je že omenjeni Schwarzov grb. Po dosedanjih raziskavah je nagrobnik najverjetneje delo Jakoba Schnitzerja iz Loke. Jakob Schnitzer iz Loke se javlja v tako imenovani Mospa

²⁴ Franc Pokorn, Loka, ponatis 1995, str. 26.

²⁵ Blaznik, Gospostvo, str. 314.

²⁶ Oral= 0,5 ha, 1 seženj= 3,5 m².

²⁷ ZAL Enota Škofja Loka, Lončarski ceh.

²⁸ Dr. Nace Šumi, Profano baročno stavbarstvo v Škofji Loki, Loški razgledi 7, 1960, str. 106-110.

Grb na nagrobniku v župni cerkvi sv. Jurija v Stari Loki.

cherjevi trgovski knjigi.²⁹ Po naročilu Mospacherjeve vdove v Ljubljani je izdelal nagrobnik za moža Žiga, ki je umrl leta 1517. Mospacher in Schwarz sta bila v poslovnih stikih, kar kažejo vpisi v Mospacherjevi trgovski knjigi na več mestih.³⁰ Zato bi bilo naročilo nagrobnika pri njem verjetno, saj se je že izkazal s takšnimi deli. Mospacher je imel v Loki zemljišče, ki je bilo zastavljeno W. Schwarzu.³¹ Mospacher je umrl pred Schwarzom in po smrti so morali iz zapuščine poravnati Schwarzove terjatve.³² Mospacherjevo zemljišče v Loki so varuhi dediščine prodali Baltazarju Siegesdorferju v Loki.³³ Gotovo si je Schwarz dal izdelati nagrobnik pri Jakobu Schnitzerju, ki je obvladal takšna naročila, na kar kažejo Mospacherjevi računi.³⁴ Dr. Vilfan je Jakoba Schnitzerja poimenoval kar po domače s priimkom in imenom Jakob Rezbar, kar se mi zdi prav posrečeno.

Kdaj je Schwarz umrl, ni znano. Dr. Josip Žontar navaja, da je bila 22. marca 1522 njegova bolehnata žena Doroteja že vdova.³⁵ Verjetno zaradi bolezni ni dala vklesati letnice moževe smrti, čeprav je pokojniku kamnosek že pripravil mesto na napisu nagrobnika. Gotovo je umrla kmalu za njim, saj je dediščino uspešno uveljavil

freisinški škof, ki pa ga letnice na nagrobnikih niso zanimale.³⁶

Tretji materialni spomin, ki je ostal za Schwarzom in verjetno Jakobom Rezbarjem, se nam je ohranil na Poljanski cesti v Škofji Loki. Ob kletnih vratih v hišo Poljanska cesta 7, včasih pa Karlovec, stara h. št. 51, je vzidan kamnit fragment nekega (mogoče) večjega reliefa. Prikazuje Kristusa, ki vstaja iz groba v obliki sarkofaga. Zgornji del Kristusove glave je poškodovan, vendar manjka samo Kristusov nimb. Na levi strani glave so žarki še vidni. Na levi strani reliefa je grmičevje speljano podobno, kot so kite na drugih Rezbarjevih ploščah. Na tem reliefu se je kamnosek lahko figuralno izživel. Relief ima v podnožju v značilnem zgodnjerenesancnem ščitku grb, kot ga že poznamo na plošči in na njegovi hiši ter na nagrobniku. Schwarzov grb nedvomno kaže na naročnika. Pri hiši so včasih rekli pri Lončarju, pozneje pa je prešla v last Firbarjeve družine iz Karlovca in je služila kot Firbarjeva bajta. Najstarejši lastnik je bil Jožef Kermel, trgovec z lončevino leta 1814, zato tudi takšno domače ime. V franciscejskem katastru je stavba še lesena. Tudi visoki številki hišne numeracije in parcelne številke med starimi hišami kažejo na pozen čas nastanka stavbe, le-to smemo postaviti na prelom iz 18. v 19. stoletje. Takrat so zaradi nove nastale župnije prenovili Schwarzovo hišo in kapelo na Placu za nove namene župnišča. Lastnik v Karlovcu je verjetno potreboval material za nasutje terena pred hišo, med hišo in sedanjo Poljansko cesto. V severni steni kleti je opaziti, kako je stena zasuta; na kar kažejo frag-

²⁹ Sergij Vilfan s sodelavci, Ljubljanski trgovski knjigi iz prve polovice 16. stoletja, SAZU 1986, v nadaljevanju Mospacherjeva knjiga.

³⁰ Mospacherjeva knjiga, str. 223.

³¹ Mospacherjeva knjiga, str. 198.

³² Mospacherjeva knjiga, str. 199.

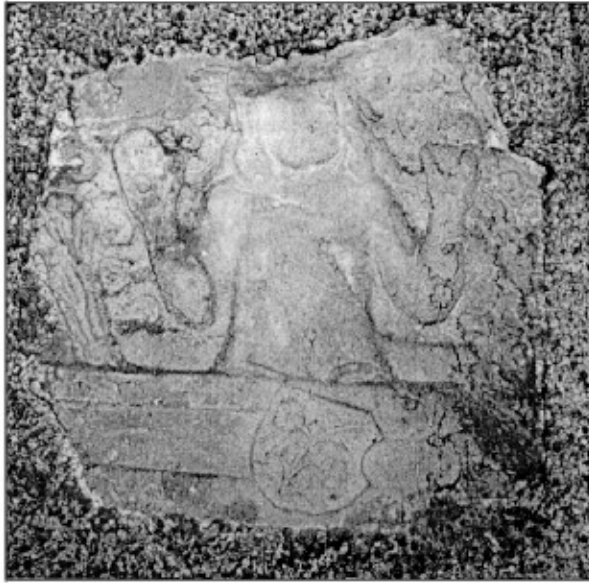
³³ Mospacherjeva knjiga, str. 200.

³⁴ Mospacherjeva knjiga, str. 222.

³⁵ Žontar, Schwarz, str. 32.

³⁶ Žontar, Schwarz, str. 32.

menti kamnitih obrob, kletnih vrat in oken. S hišne strani je naredil nov vhod v klet in levo od vrat vzdal kamnitega Kristusa, ki se mu ga je zdelo škoda zavreči med zasip. Zelo verjetno kamniti fragment izvira iz Schwarzove hiše in kapele na Placu. Po motivu vstalega Kristusa bi bil lahko v povezavi z uničenim zapisom hudih časov iz začetka 16. stoletja. Vstali Kristus pa daje upanje. Po letu 1945 je bila stavba na Mestnem trgu 38 nacionalizirana. Po osamosvojitvi in denacionalizaciji pa bo del Schwarzove posesti spet vrnjen Cerкви.

Grb na reliefu vstalega Kristusa na hiši Poljanska cesta 7.

SUMMARY

DONATOR WOLFGANG SCHWARZ AND HIS LEGACY UNTIL TODAY

Wolfgang Schwarz was born in Lower Austria. At the turn of the 15th to the 16th century he was a pretender to the *vicedome* of Carniola. On several occasions he acted as a mediator for the Bishop of Freising and also for the Emperor. Although he was married twice he did not have any children. He had a tombstone erected to his memory in the church at Stara Loka. The tombstone is an unusual monument, representing a relief portrait of Wolfgang and his two wives: Ursula and Dorothy, who were still alive when the tombstone was erected. Unfortunately, neither the year of his birth nor that of his death is known. Undeniably, the representation does not depict his individual facial features. For the benefit of his soul, he established two benefices of the Holy Trinity and offered his subjects to the chapel of the Holy Trinity, which he had built next to his own house in the city square. Today, the two buildings are merged together as a house at Mestni trg 38. Following the Josephine reforms the house was used as a vicarage of the new city parish, established in 1804. Schwarz also had a commemorative plaque placed on one of his houses, or rather, on the chapel. An inscription, as well as the Loka coat of arms, the bishop Philip coat of arms, and his own coat of arms featured in the commemorative plaque. Apart from the three figures mentioned above, the tombstone in Stara Loka also includes non-figural ornaments and his coat of arms. The latter figures on the late-gothic small shield are similar to the one on the Loka commemorative plaque. A stem with three flowers is depicted as appearing among three hills. The name Schwarz and the flowers in his coat of arms might indicate that the converted Judah felt more at ease in the bishop's Loka. Part of the Ascended Christ with Schwarz's coat of arms, which may come from the house and the chapel at the Square, was found on a mediocre house at Poljanska cesta 12. For the time being, I would attribute all three reliefs to Jakob Schnitzer – Jacob the Carver, with whom Schwarz had historically proven contacts. The cash stipulated in the deed of donation has, of course, vanished over the centuries, but the estates remained until the emancipation of serfs in 1848. We know the estates in Stara Loka, Binkelj, Virmaše, Stari dvor, Godešič, Žabnica, Hosta, Podreč and in Stražišče. We would like to show our readers the estates with their local names.